

Dinçer-Set, E. ve Özbesler, C. (2020). Evden kaçan ergenlerin aile işlevselliklerinin değerlendirilmesi: Şanlıurfa örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(2), 441-459.

Araştırma

Makale Geliş Tarihi: 08.11.2019
Makale Kabul Tarihi: 19.02.2020

EVDEN KAÇAN ERGENLERİN AİLE İŞLEVSELLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: ŞANLIURFA ÖRNEĞİ¹

The Evaluation of Family Functioning of the Adolescents Escaping From Home: Şanlıurfa Sample

Emine DİNÇER SET*

Cengiz ÖZBESLER**

* Bilim Uzmanı. Sosyal Hizmet Uzmanı. Türkiye Kızılay Derneği. ORCID ID: 0000-0002-0712-8117

** Prof. Dr. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü. ORCID ID: 0000-0002-1397-6913

ÖZET

Ergenlik döneminde evden kaçma, ergenler tarafından sergilenmekte olan riskli davranışlardan biridir. Ergenlerin bu riskli davranışı sergilemelerinde birçok alt faktör olmasına rağmen aile işlevsellikleri en önemlileri arasında yer almaktadır. Bu çalışma, Şanlıurfa Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne bağlı kurum ve kuruluşların İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri'ne evden kaçma ya da uzaklaşma sebebiyle gelen/getirilen ve buralarda kaydı bulunan 12-18 yaş aralığındaki 43 ergenin ebeveyni olan 43 yetişkin ile gerçekleştirilmiş olup nicel araştırma yöntemlerinden nedensel karşılaştırmalı araştırma olarak tasarlanmıştır. Katılımcıların sosyodemografik ve ekonomik durumlarını öğrenmeye yönelik bilgi formu, algılanan aile işlevselliği alt boyutlarının ölçülmesine yönelik de Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Ayrıca, veriler yüz yüze görüşme tekniği ile toplanarak analizinde SPSS 22 paket programı aracılığıyla Kruskal Wallis H-Testi ve Man Whitney U-Testi yapılmıştır.

Bu çalışmada, evden kaçma davranışı göstermiş ergenlerin mevcut aile özellikleri ile ebeveynlerinin algıladıkları aile işlevselliği alt boyutları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığının incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, ebeveynlerin ADÖ'nün problem çözme, iletişim, roller, gereken ilgiyi gösterme, duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt boyutlarının tümünü sağlıklı olarak algıladıkları görülmüştür. Katılımcıların %39,5'inin bölünmüş/parçalanmış aileye sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca

¹ Bu makale birinci yazarın 19.02.2019 tarihinde tamamladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

araştırmada, eşlerini kaybetmiş yetişkinlerin, eşleri hayatta olan yetişkinlere göre, ADÖ'nün davranış kontrolü alt boyutunu daha sağlıklı algıladığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Ergenlik, evden kaçma davranışı, aile işlevselliği algısı

ABSTRACT

Escaping from home in adolescence is one of the risky behaviours exhibited by adolescents. Although there are many sub-factors for adolescents to exhibit this risky behaviour, family functioning is among the most important factors. This study was carried out with 43 adults who are the parents of 43 adolescents between the ages of 12 and 18 who were admitted to the First Response and Evaluation Units of the Şanlıurfa Provincial Directorate of Family and Social Policies and designed as causal comparative research from the quantitative research methods. As data collection tools; the information form was used to learn the sociodemographic and economic status and the Family Assessment Scale was used to measure the perceived family functionality subdimensions of the participants. In addition, the data were collected by face-to-face interview technique and analyzed by performing Kruskal Wallis H-Test and Man Whitney U-Test with the help of SPSS 22 package program.

In this study, it is aimed to investigate whether there is a significant difference between the current family characteristics of adolescents who have escaped from home and the subdimensions of family functionality perceived by their parents. Accordingly, it was observed that the parents have an unhealthy perception of all subdimensions of the Family Assessment Scale's which are problem solving, communication, roles, showing the necessary attention, emotional reaction, behaviour control and general functions. It was determined that 39,5% of the participants had a divided/fragmented family. In addition, in the study, it was found that adults who have lost their spouse perceive the behaviour control subdimension of the Family Assessment Scale as unhealthier than adults whose spouses are alive.

Key words: Adolescence, running away/escaping from home, family functionality perception

GİRİŞ

İnsanın yaşam döngüsü aşamalarından en çabuk gelişmenin olduğu aşamalardan biri olan ergenlik dönemi, bir geçiş evresi olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin fiziksel ve duygusal durumlarında muhtemel değişiklikler ortaya çıkarabilmesi nedeniyle bu dönem, "fırtına" ve "stres" dönemi olarak nitelendirilmekle birlikte birtakım bedensel, duygusal, sosyal ve zihinsel gelişimin temellerinin oluşumunu içinde barındırmaktadır (Ömeroğlu ve Ulutaş, 2007).

Ergenlik dönemi, anlaşılması güç durumların ve bir o kadar da çabuk değişimlerin yaşandığı bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreci, her toplum kendi toplumsal yapısı ve kültürel değerlerine göre tanımlanmasına rağmen, ergenliğe ait tanımlama yaparken kullanılan bazı evrensel noktalar bulunmaktadır. Bunlar; ergenin ilgi ve bağlılık arayışı, kaygıları, kimi zaman otoriteye ve kurallara karşı sergilediği tutum ve davranışlar, tercihleri ve çevresindeki değer ve yargıları kabul etmekte yaşayabileceği sıkıntılar şeklinde ortaya çıkabilmektedir (Ergin, 1993).

Ergenlik döneminde sergilenen davranışlar kimi zaman bireyin çeşitli gelişim süreçlerini olumsuz etkilemekle birlikte toplumun idealize ettiği davranış biçimleri dışında kalan ve uygun görülmeyen davranış biçimleri olarak tanımlanmış riskli davranışlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Gençtanırım Kuru, 2010). Bu davranışların ortaya çıkmasında ve şekillenmesinde çeşitli belirleyici faktörler olmakla beraber aile işlevsellikleri önemli bir unsur olabilmektedir.

Bu bilgiler ışığında; aile işlevselliğinin ailedeki bireylerin duygu, düşünce, tutum ve davranışları üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulduğunda, ailenin farklı kategorilerde sahip olduğu özellikler, aile işlevselliğinin alt boyutlarına çeşitli açılardan etki edebilmektedir. Bu çalışma kapsamında da ailenin, bireyler üzerindeki etkisinden yola çıkılarak evden kaçma davranışı göstermiş ergenlerin mevcut aile özelliklerinin, ebeveynlerinin algıladıkları aile işlevselliği alt boyutları ile arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını incelemek ve bu alana ilişkin bir bakış açısı oluşturabilmek amaçlanmaktadır.

ERGENLİKTE RİSK ALMA DAVRANIŞI VE EVDEN KAÇMA OLGUSU

Ergenlik dönemi, çocukluktan yetişkinliğin ilk aşamasına geçişi sağlayan, bu dönemdeki bireylerin bir dizi karmaşık yaşam görevleriyle yüzleşmek durumunda kaldığı bir dönem olarak görülmektedir (Eriş ve İkiz, 2013: 179). Bu dönemdeki ergenlerden gerçekleştirmeleri ve geliştirmeleri beklenen durumlar; erinliğin getirdiği fizyolojik değişimlerle başa çıkmak, artan bilişsel kapasitelerini yaşam tecrübeleriyle birleştirmek, bireyselleşmek, aynı ve karşı cinsten akran gruplarıyla uygun sosyal ilişkiler geliştirmek, kendilerinden beklenen akademik başarı beklentilerini karşılamak, meslek seçmeleri ve yetişkin rollerine yol gösterecek değerleri geliştirmektir (Öngen, 2002: 54-61). Gençtan (1981) ve Dönmez (1995)'e göre bu dönem, ergenin yüzleştiği hızlı biyolojik ve psikolojik değişimlere sağlıklı uyum göstermekte zorluklar çektiği, geride bıraktığı çocukluk döneminin yerine gerçek yaşam durumlarını yerleştirme çabasına giriştiği bir kimlik arayışı dönemidir. Ergen bu dönem içerisinde yaşam deneyiminin az, artan enerjisinin yüksek olması sebeplerinden dolayı çeşitli risklere maruz kalmakta ya da riskli davranış tutumu sergileyebilmektedir (Konopka, 1980). Yine bu süreçte karşılaştıkları durumların güçlük derecelerine göre bazı olumlu olumsuz davranışlar sergileyebilmektedir. Örneğin, bu dönemin duygusallık ve düşünsel sistemi özgünlüğü içerisinde tutum ve davranışlar sergileme, coşku ve taşkın seviyesinde tepkiler verme, ilişkilerde bozulma ya da aşırı hassasiyet, kolay etkilenme, toplumda

öne çıkma, otoriteye ve kurallara karşı gelme, ilgi çekme, evden kaçma davranışı sergileme şeklinde olabilmektedir (Yörükoğlu, 2004: 13-203; Seifert ve Hoffnung, 1991: 504-606). Bu davranışlar ergenin kendini var edebilme, baş edebilme ya da rahatsızlık duydukları durumlardan kaçmaları şeklinde karşımıza çıkabilmektedir.

Romer (2003), risk alma davranışını; öngörülemeyen ve olumsuz sonuçlar içerebilen, iradeye bağlı davranışlar sistemi olarak tanımlamıştır. Ergenlik dönemi yaşam döngüsü içerisinde ön evrelerden biri olması sebebiyle bu dönemdeki bireylerin hayata karşı sınırlı deneyimleri bulunmaktadır. Bunun sonucu olarak ergenler sergiledikleri davranışların uzun vadeli çıktılarını hesaba katmamakta ve sadece kendilerine yarar sağlayabileceği kısma odaklanmaktadır. Ergenlerin bu dönem içerisinde aldıkları riskler, onların sosyal alandaki gelişimleri açısından büyük tehlikelerden biri olarak görülebilmektedir.

Diğer bir yandan risk alma davranışı, kısa vadede ergenin kendisini iyi hissetmesine neden olurken uzun vadede hem fiziksel sağlığını hem de iyilik halini ve gelişimini aksatan davranışlar içerebilmektedir. Alanyazın incelendiğinde ergenlik dönemindeki riskli davranışların; maddenin kötüye kullanımı, erken yaşta cinsel deneyim kazanma, evden veya okuldan kaçma davranışı sergileme vb. olduğu görülmektedir (Jessor vd., 1994; Ndugwa vd., 2011: 298-318). Özellikle evden kaçma davranışı sergileme, ergenlik döneminde karşımıza çıkabilecek önemli sorunlardan biridir. Ritvo ve Glick (2002) evden kaçma davranışını, bir çocuğun izin almaksızın evden ayrılması ve geri dönmemesi sonucu geceyi evden uzakta bir yerde geçirmesi olarak değerlendirmekle birlikte; çocuğu evden ayrılmaya zorlama, eve dönmesini engellemeye çalışma şeklinde de bu davranışın ortaya çıkabileceğini belirtmektedir.

Türkiye’de evden kaçan ergen oranı net olarak bilinmemekle birlikte 530 lise öğrencisi ile yapılan bir araştırma sonucuna göre; bu oranın %2 olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Aydoğan, 2011). Evden kaçma davranışı cinsiyet yönünden incelendiğinde her iki cinsiyetteki ergenlerin evden kaçabilmekte olduğu, fakat kızların erkeklere %40 oranla daha fazla bu davranışı sergilediği karşımıza çıkmaktadır (Holliday vd., 2017). Alanyazın incelemesinde riskli ailelerdeki ergenlerin evden kaçma oranının %18,3 olduğu görülmektedir (Holliday vd., 2017). Ayrıca ailesel sorunların (Arnold vd., 2012), zayıf ebeveyn takibinin (Tyler ve Bersani, 2008), ebeveynler arası çatışma ve zayıf ebeveyn-çocuk ilişkilerinin (Alavi vd., 2014) ergenlerin evden kaçması ile ilişkili değişkenler olduğu görülmektedir. Evden kaçarak sokakta yaşamaya başlamış ergenlerle yapılan bir araştırmada ise

en önemli sebep olarak yoksulluk, fiziksel istismar ve aile içi çatışma durumları belirtilmektedir (Embleton vd., 2016). Edinburgh vd. (2013) tarafından yapılan bir çalışmada, evden kaçan çocukların ailelerinden sosyal destek görmedikleri, aileye veya yetişkinlere yakınlık hissedemedikleri bulgularına ulaşılmıştır.

Ergenlikteki risk alma davranışlarının anlaşılabilmesi için ergenlerin bireysel ve toplumsal yönlerinin incelenmesi gerekmektedir. Bunların yanı sıra alanyazın incelemelerinde de görüldüğü üzere, ergenlerin ailesel ve çevresel özelliklerinin risk alma davranışı göstermelerinde, özellikle evden kaçma davranışı sergilemelerinde önemli bir değişken olduğu görülebilmektedir.

Bu doğrultuda aile; “evlilik, kan bağı ve yasal yollarla birbirine bağlı, karşılıklı hak ve yükümlülüklerle bir arada yaşayan insan topluluğu”, olarak tanımlanmaktadır (TÜİK, 2006). Recepov (2000) ise aileyi, “bireyin topluma dâhil olma sürecinde rehberlik sağlayan kurum” olarak değerlendirmiştir. Bunlara ek olarak aile; çocuğun içine doğduğu, ilk sosyal ilişkiler kurmaya başladığı temel ihtiyaçlarının karşılandığı kurum olarak görülmektedir (Dizman, 2003). Çocuk, gelişim süreçleri boyunca aile içindeki anne, baba ve diğer üyeler ile etkileşim halinde olmakla beraber kültüre ve diğer değerler konusundaki farkındalığını bu ortamda kazanmaktadır. Benlik yapılarının biçimlenmesinde etkileşimde bulunduğu aile üyelerinden aldıkları dönütler ve oluşturdukları özdeşim modelleri oldukça önemlidir (Gürsoy ve Coşkun, 2006). Ailenin birey üzerindeki bu fonksiyonunun yanı sıra strese neden olma fonksiyonu da bulunmaktadır. Bu durum bireyin ruhsal ve fiziksel sağlığı üzerinde etkili olabilmektedir. Bireye ait sağlıklı ya da sağlıksız bu durumlar ailenin bütünü üzerinde bir etkiye sahiptir. Yine buradan yola çıkılarak ailedeki bu yapıların toplumun sağlığı üzerinde etkisinin olduğu değerlendirilmeye yapılmaktadır (Kılıç ve Uslu, 2000). Tüm bu unsurlardan dolayı aile, işlevsellik açısından toplum içerisinde önemli bir yere sahiptir.

Koutra ve arkadaşları (2014) aile işlevselliğini, aile üyeleri arasındaki etkileşimin kalitesinden yola çıkarak ailenin duygusal bağlılığını ve değişime karşı uyumunu içine alan bir kavram olarak tanımlamışlardır. Vitale (2016) ise bu kavramı, bireylerin ihtiyacı olan temel ilgi, bağlılık, koruma ve güvenin aile üyeleri tarafından nasıl karşılandığını temel alan bir kavram olarak değerlendirmiştir. Ayrıca sistemik yaklaşımda geliştirilen Mc Master Modeli'yle aile işlevselliğinin ve aile tedavisinin alt başlıkları belirlemek amaçlanmıştır. Mc Master Modeli'ndeki varsayımlar (Bishop vd., 2000);

- Aile tüm sistemleriyle birbiriyle ilişkilidir,

- Aileye ait bir sistemin diğerlerinden ayrı olarak değerlendirilmesi durumunda net olarak değerlendirme yapılamayacaktır,
- Aile işlevselliği üyelerin ve alt düzenlerin birer birer ele alınmasıyla anlaşılabilir,
- Aile yapısı üyelerin davranış biçimlerinin şekillendiricisi konumundadır,
- Aile içi interaksiyon örüntülerinin, üyelerin tutum ve davranışı üzerinde yadsınamaz önemi bulunmaktadır.

İşlevsel (functional) ve işlevsel olmayan (dysfunctional) ailelerin özellikleri değerlendirildiğinde işlevsel ailelerin sağlıklı aileler, işlevsel olmayan ailelerin sağlıklı aileler olduğu görünmektedir (Boylu, 2014). Sağlıklı ailelerde bireylerin kendi özelliklerini korumakta olduğu, şevkatli, sıcak, sempatik ve bilinç düzeyleri yüksek olduğu görülmektedir. Özerk ve ego sınırlarını geliştirme potansiyeline sahiptirler (Nazlı, 2016). Sağlıklı aileler yapılarında meydana gelen değişikliklere esnek olabilmelerine karşın, sağlıklı aileler bu tutumu sergileyememekle kalmayıp daha da işlevsiz yapılara sarılabilmektedirler (Nichols, 2013).

Buna ek olarak; sağlıklı aileler ile karakterize edilmiş süreçler;

- Hassas ve her koşulda birbirine destek sağlayan aile üyeleri arasındaki etkileşim,
- Farklılıklara saygı ve her yaşta üyenin gelişiminin ve iyi oluş halinin desteklenmesi,
- Yükümlülükler konusunda adaletli ve tutarlı bir tavır sergileme,
- Temel ihtiyaçların karşılanmasında etkili otorite ve işleyişin sağlanması,
- Üyelerin birbiriyle iletişimde net ve iyi organize edilmiş modeller kullanılması,
- Esneklik sağlama,
- İlişkilerde empatiye önem verme,
- Etkin baş etme stratejileri geliştirebilme,
- Ortak inanç ve değerler sistemi içerisinde hareket etme,
- Geniş sosyal destek ağlarının oluşturulması (Ritvo ve Glick, 2002: 62-91), şeklinde sınıflandırılmaktadır.

Aileye yönelik tanımlar toplumsal yapıya, kültüre ve toplumdaki aileye bakış açısına göre farklı şekillerde yapılmaktadır. Aile kavramı ve işlevselliği değişkenlerinin, ergenlerin evden kaçma davranışı sergilemesi ile arasındaki ilişkinin incelenmesi

için çekirdek ve geniş aile yapıları (TÜİK, 2006) ile parçalanmış/dağılmış aile yapısının, ailenin etkileşim dinamiklerinin ve sosyal-duygusal destek ağlarının incelenmesi gerekmektedir. Çünkü aile, ergenlerin risk alma davranışı göstererek evden kaçmasının incelenmesinde ergene yönelik sergilenen tutumlar, çatışma durumlarının yaşanıp yaşanmadığının değerlendirilebileceği bir yapı unsuru olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra, aile; çocuğun, toplumsal değerlere göre şekillendirilerek sosyalizasyon sürecindeki önemli bir destekçisi konumundadır (Orwin, 1997). Çocuk, ailedeki ilişkiler örüntülerinden ve etkileşimlerinden elde ettiği kazanımlarla toplumsal yaşama hazırlanmaktadır. Bu konuda ailenin çocuklara karşı sergiledikleri tutum ve davranışlar çocuğun gelişimi ve sergilemekte olduğu davranış örüntüleri açısından önem arz etmektedir (Avcı, 2006).

Bu çalışmada, evden kaçma davranışı gösteren ergenlerin ebeveyni olan yetişkinler perspektifinden mevcut aile işlevselliği algıları değerlendirilerek sorun durumları tespit edilmeye çalışılarak daha kapsamlı çalışmalar yapılmasına doğrudan katkı sağlanabileceği düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli ve Amacı

Bu araştırma, sayısal verilere ulaşmayı olanaklı kılacak nicel araştırma yöntemlerinden olan insan grupları arasındaki farklılıkların nedenlerini ve sonuçlarını koşullar ve katılımcılar üzerinde herhangi bir müdahale olmaksızın belirlemeyi amaçlayan nedensel karşılaştırmalı araştırma olarak tasarlanmıştır (Büyüköztürk vd., 2015). Çalışmanın amacı; evden kaçan ergenlerin ebeveynlerinin algıladıkları aile işlevselliği alt boyutlarının, ailenin sahip olduğu özelliklere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini ortaya çıkarmaktır. Bu kapsamda Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) bağımlı değişken olup evden kaçma davranışı gösteren ergenlerin ebeveynlerinin cinsiyeti, yaşı, aile yapısı, birlikte yaşadığı kişiler, çocuk sayıları, eğitim durumları, ebeveynlerden birinin hayatta olup olmama ve ekonomik durumları bağımsız değişken olarak ele alınmaktadır.

Çalışma Grubu

Seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçsal örnekleme yöntemi ile seçilen, 2016-2017 yılında Şanlıurfa Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne bağlı kurum ve kuruluşların İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri'ne alınan izin süreci (Ekim 2017 - Aralık 2017) kapsamında evden kaçma ya da uzaklaşma sebebiyle

gelen/getirilen ve burada kaydı bulunan 12-18 yaş aralığındaki 43 ergenin ebeveyni olan 43 yetişkin araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak “Bilgi Formu” ve “Aile Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır.

Veri Toplama Süreci

Araştırma verileri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Eğitim Daire Başkanlığı'ndan alınan 73595336-605.01-E.99177 sayılı izin çerçevesinde Ekim 2017 - Aralık 2017 sürecinde, İl Müdürlüğü'nün gözetim ve denetimi altında gerçekleştirilen görüşmeler ve hane ziyaretlerinde katılımcılara gönüllülük esasıyla uygulanan veri toplama araçları ile toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Toplanan veriler SPSS 22 (Statistical Package for Social Sciences) paket programı aracılığıyla çözümlenmiştir. Evden kaçma davranışı gösteren ergenlerin ebeveynlerinden oluşan yetişkinlerin ADÖ alt boyutlarından aldıkları puanların, sosyo-demografik ve ekonomik özelliklerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini bulmak amacıyla normal dağılım özelliği göstermeyen dağılımlar için kullanılan Kruskal Wallis H-Testi ve yine normal bir dağılım özelliği göstermeyen bir dağılımda iki bağımsız grup ortalamalarını karşılaştırmak amacıyla kullanılan Mann-Whitney U-Testi yapılmıştır.

BULGULAR

Çalışmada elde edilen bulgular katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ve ekonomik durumlarına, algılanan Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyutlarına ve algılanan Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyutlarının, sosyo-demografik özelliklerine ve ekonomik durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgular olmak üzere üç bölümde ele alınmaktadır.

Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri çerçevesinde cinsiyet, yaş, eğitim durumu, aile yapısı, birlikte yaşadığı kişi/ler, çocuk sayısı, yetişkinlerin eş kaybı olup olmama ve ekonomik durum değişkenlerine Çizelge 1'de yer verilmektedir.

Çizelge 1. Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri ve ekonomik durumları

		Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	26	62,8
	Erkek	17	37,2
Yaş	25-30 yaş	1	2,3
	31-35 yaş	3	7,0
	36-40 yaş	5	11,6
	41-45 yaş	10	23,3
	46-50 yaş	14	32,6
	51 yaş ve üzeri	10	23,3
Eğitim Durumu	Okur-yazar değil	25	58,2
	İlkokul mezunu	17	39,5
	Lise	1	2,3
Aile Yapısı	Geniş Aile	13	30,2
	Çekirdek Aile	13	30,2
	Parçalanmış/Dağılmış Aile	17	39,5
Birlikte Yaşadığı Kişiler	Kendisi, eşi ve çocukları	19	44,2
	Kendisi, resmi nikahı olan eşi, resmi nikahı olmayan eşi, ve çocukları	3	7,0
	Kendisi, eşi, akrabaları ve çocukları	13	30,2
	Yalnız	7	16,3
	Diğer	1	2,3
Çocuk Sayısı	2 çocuk	1	2,3
	3 çocuk	2	4,7
	4 çocuk	8	18,6
	5 çocuk ve üzeri	32	74,4
Eş kaybı olup olmama durumu	İkisi de hayatta	37	86,0
	Kadın hayatta, erkek değil	5	11,6
	Erkek hayatta, kadın değil	1	2,3
Ekonomik Durum	0-1500 TL	21	48,8
	1501- 3000 TL	20	46,5
	3001 ve üzeri TL	2	4,7

Tablo 1'de katılımcıların demografik ve ekonomik özelliklerine bakıldığında; katılımcıların %62,8'inin kadın, %37,2'sinin erkek olduğu görülmektedir. Yaş durumları incelendiğinde, %32,6'sının 46-50 yaş aralığında, %11,6'sının 36-40 yaş aralığında, %7' sinin 31-35 yaş aralığında, %2,3'ünün 25-30 yaş aralığında, %23,3'ünün 41-45 yaş aralığında ve yine %23,3'ünün 51 yaş ve üzeri olduğu belirlenmiştir. %58,2'sinin okur yazar olmadığı, %39,5'inin ilkokul mezunu ve %2,3'ünün lise mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların %39,5'inin parçalanmış/dağılmış aile yapısına, %30,2 olmak üzere iki değer ile de hem çekirdek aile yapısına ve hem de geniş aile yapısına sahip olduklarını göstermektedir. Birlikte yaşamakta olduğu kişiler değişkenine baktığımızda, %44,2'sinin kendisi, eşi ve çocukları ile birlikte, %30,2'sinin kendisi, eşi, akrabaları ve çocukları ile birlikte, %16,3'ünün yalnız yaşadığı görülmektedir. Katılımcıların %74,4'ünün 5 çocuk ve üzerine sahip olduğu ve %18,6'sının 4 çocuğa sahip olduğu belirlenmiştir. Yine katılımcıların eş kaybı olup olmadığı incelendiğinde, %86'sının eş kaybı durumunun olmadığı, %11,6'sında ise eşlerden kadının hayatta, erkeğin ise hayatta olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların %48,8'inin 0-1500 TL arası gelire, %46,5'inin 1501-3000 TL gelire ve %4,7'sinin 3001 ve üzeri gelire sahip olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 2. Katılımcıların algıladıkları Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyutlarına ait ortalama puanlar

Ölçek Türü	Min - Max	X ± SD
Problem Çözme	1,33 - 3,83	2,26 ± ,56
İletişim	1,33 - 3,67	2,44 ± ,42
Roller	1,73 - 3,36	2,36 ± ,29
Duygusal Tepki Verebilme	1,67 - 4,00	2,53 ± ,45
Gereken İlgii Gösterme	2,00 - 3,29	2,74 ± ,29
Davranış Kontrolü	1,78 - 3,00	2,41 ± ,25
Genel İşlevler	1,75 - 3,67	2,35 ± ,38

Çizelge 2'de evden kaçma davranışı gösteren ergene sahip yetişkinlerin ADÖ alt boyutlarından aldıkları puanların sırasıyla; problem çözme alt boyutu puanları 1,33 ile 3,83 arasında olup ortalaması 2,26 ± ,56'dır; iletişim alt boyutu puanları 1,33 ile 3,67 arasında olup ortalaması 2,44 ± ,42'dir; roller alt boyutu puanları 1,33 ile 3,67 arasında olup ortalaması 2,36 ± ,29'dur; duygusal tepki verebilme alt boyutu puanları 1,67 ile 4,00 arasında olup ortalaması 2,53 ± ,45'tir; gereken ilgiyi gösterme alt boyutu puanları 2,00 ile 3,29 arasında olup ortalaması 2,74 ± ,29'dur; davranış kontrolü alt boyutu puanları 1,78 ile 3,00 arasında olup ortalaması 2,41 ± ,25'tir; genel işlevler alt boyutu puanları 1,75 ile 3,67 arasında olup ortalaması 2,35 ± ,38'dir.

Katılımcıların ADÖ alt boyutlarının tümünden aldıkları ortalama puanlar 2'nin üzerindedir, bu da katılımcıların tüm bu alt boyutları sağlıklı olarak algıladıklarını göstermektedir. Tablo 2'de en sağlıklı olarak katılımcıların algıladıkları alt boyutun; 2,74 ortalama ile gereken ilgiyi gösterme alt boyutu olduğu görülmektedir.

Çizelge 3. Algılanan Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyutlarının, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ve ekonomik durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin puanlar

ADÖ Alt Boyutları	Eş kaybı olup olmama durumu	n	Sıra Ort.	S D	χ^2	p
Problem Çözme	İkisi de hayatta	37	21,64	2	,285	,867
	Kadın hayatta, erkek değil	5	24,80			
	Erkek hayatta, kadın değil	1	21,50			
İletişim	İkisi de hayatta	37	22,54	2	,808	,668
	Kadın hayatta, erkek değil	5	17,40			
	Erkek hayatta, kadın değil	1	25,00			
Roller	İkisi de hayatta	37	20,77	2	3,055	,217
	Kadın hayatta, erkek değil	5	28,00			
	Erkek hayatta, kadın değil	1	37,50			
Duygusal Tepki Verebilme	İkisi de hayatta	37	21,58	2	,310	,856
	Kadın hayatta, erkek değil	5	24,80			
	Erkek hayatta, kadın değil	1	23,50			
Gerekten İlgiyi Gösterme	İkisi de hayatta	37	20,50	2	3,941	,139
	Kadın hayatta, erkek değil	5	31,50			
	Erkek hayatta, kadın değil	1	30,00			
Davranış Kontrolü	İkisi de hayatta	37	19,86	2	7,939	,019
	Kadın hayatta, erkek değil	5	35,70			
	Erkek hayatta, kadın değil	1	32,50			
Genel İşlevler	İkisi de hayatta	37	20,45	2	4,157	,125
	Kadın hayatta, erkek değil	5	31,00			
	Erkek hayatta, kadın değil	1	34,50			

Çizelge 3' de evden kaçma davranışı gösteren ergene sahip yetişkinlerin ADÖ alt boyutlarından aldıkları puanların eş kaybı olup olmama durumuna göre Kruskal Wallis H-Testi sonuçları incelendiğinde; ikisinin de hayatta olduğu ailelerdeki katılımcıların davranış kontrolü alt boyutundan aldıkları sıra ortalama puanlarının 19,86; kadının hayatta, erkeğin hayatta olmadığı ailelerdeki katılımcıların davranış

kontrolü alt boyutundan aldıkları sıra ortalama puanlarının 35,70; erkeğin hayatta, kadının hayatta olmadığı ailelerdeki katılımcıların davranış kontrolü alt boyutundan aldıkları sıra ortalama puanlarının 32,50; eş kaybı olup olmama durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ($\chi^2(2)=7.939$, $p<0.05$), tek ebeveynli ailelerdeki katılımcıların, eşlerden her ikisinin de hayatta olduğu ailelerdeki katılımcılara göre, davranış kontrolü alt boyutunu daha sağlıksız olarak algıladığı belirlenmiştir. Katılımcıların algıladıkları diğer alt boyutlardan aldıkları sıra ortalama puanlarının, eş kaybı olup olmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği bilgisine ulaşılmıştır.

Diğer bir yandan; katılımcıların algıladıkları ADÖ alt boyutlarından aldıkları puanların, diğer cinsiyet, yaş, eğitim durumu, aile yapısı, birlikte yaşadığı kişiler, çocuk sayısı ve ekonomik durum gibi değişkenlere göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir.

TARTIŞMA

Evden kaçma davranışı gösteren ergene sahip katılımcıların %62,8'inin kadın (anne), %37,2'sinin erkek (baba) olduğu görülmektedir. Bu oran içerisinde kadın oranının fazla olmasına araştırmanın hafta içi mesai saatleri içerisinde yapılmasının ve bu saatlerde erkeklerin çalışıyor olması sebebiyle, ergenlere yönelik sorumluluk üstlenicisinin kadın olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların yaşlarına baktığımızda en düşük yaş aralığında (25-30 yaş arası) 1 katılımcının yer aldığını ve ergen yaş aralığı olarak 12-18 yaş aralığını göz önüne aldığımızda bu 1 katılımcının erken yaşta evlilik yapmış olduğu çıkarımı yapılabilir.

Katılımcıların %30,2'sinin geniş aileye, %30,2'sinin çekirdek aileye ve %39,5'inin parçalanmış/dağılmış aileye sahip oldukları belirlenmiştir. Geniş aileye sahip yetişkinlerin anne ya da babalarının kendileri ile birlikte yaşadığı, çocuklarından evlenenlerin de eşleri ile birlikte onlarla yaşadıkları ve yetişkinlerin bazılarının resmi nikahı olmayan ikinci eşi olarak belirttiği kişi ve çocuklarının aynı evi paylaşıyor olduğu ifade edilmiştir. Yetişkin katılımcıların ailelerini parçalanmış ya da dağılmış olarak nitelendirmesinde eşlerden birinin hayatta olmaması, boşanmış olmaları ya da ayrı yaşıyor olmaları faktörlerinin esas alındığı görülmüştür.

Katipoğlu ve İmamoğlu'nun (2002) belirttiği üzere geleneksel değerler, tutum ve davranışlar bireyciliğe doğru bir değişim göstermektedir. Bu değişime büyük şehirler ayak uydururken bazı kırsal kesimler hala geleneksel yapı ve değerlerine bağlılık göstermektedir (Poyrazlı, 2003: 107-115). Bu modeldeki ataerkil aile yapısına sahip ailelerde birbirine sıkı sıkıya bağlı insan ve aile ilişkileri görülmesinin yanı sıra çocukların psikolojik değerinden ziyade ekonomik değerleri ön planda tutulmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2010). Araştırmadaki katılımcıların %74,4'ünün 5 ve üzeri çocuğa sahip olma durumlarını açıklamada bu sebeplerin etkili olabileceği söylenebilir.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde; aile yapısı ve dinamiklerinin ergenlerin evden kaçma davranışı göstermesinde etkili olduğu görülmektedir (Bloom vd., 2003: 117-136; Kim vd., 2009: 19-31). Sjoblom (2006)'a göre, evden kaçma davranışı gösteren ergenler, aile içinde kendilerini değerli hissetmemekte ve evlerini ihtiyaçlarının karşılandığı bir yer olarak görmemektedir. Peled ve Muzicant (2008) tarafından yapılan çalışma evden kaçma davranışı gösteren ergenlerin, ailelerini sıcaklığın ve sevginin olduğu bir yer olarak görmediği, Safyer ve arkadaşları (2005) tarafından yapılan araştırmada da ergenlerin aile üyeleriyle kaliteli bir iletişim kuramaması neticesinde evden kaçtıkları sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca bu alanda yapılan diğer bir araştırma sonuçlarına göre, ergenlerin ailelerini aidiyet duygusu geliştirebildikleri bir yer olarak görmedikleri belirlenmiştir (Williams vd., 2001: 233-253).

Bunlara ek olarak araştırma bulguları doğrultusunda; katılımcıların ADÖ'nün tüm alt boyutlarını sağlıklı olarak algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Verilere göre, sağlıklı olarak değerlendirilen alt boyutlardan gereken ilgiyi gösterme alt boyutunun sağlıklı alt boyutlar içerisinde en yüksek ortalamaya sahip olduğu belirlenmiştir. Alan yazındaki araştırmalarda aile işlevselliği algısı ergen perspektifinde ele alındığı görülmüş olup bu araştırma evden kaçma davranışı gösteren ergene sahip yetişkinlerin aile işlevselliği algısını değerlendirmek amaçlı yapılmıştır. Bu kapsamda katılımcı yetişkinlerin ADÖ alt boyutlarından aldıkları ortalama puanların cinsiyet, yaş, eğitim durumu, çocuk sayısı, aile yapısı ve ekonomik durum değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği değerlendirilmiş olup bu değişkenler özelinde anlamlı bir farklılık göstermediği bulgularına ulaşılmıştır. Mete (2005) ve Teker (2010) tarafından yapılan çalışmalarda babanın eğitim durumuna göre aile işlevselliği algısının anlamlı bir farklılık göstermediği bulgularının bu araştırma bulguları ile benzerlik gösterdiği görülmüştür. Diğer bir yandan Sohtorikoğlu (2000) tarafından aile kavramının çocukların gelişimini etkileyen faktörlerin incelemek amacıyla yapılan araştırmada

aile ortamını sağlıklı olarak değerlendirme ve babanın eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılığın olduğu bulguları elde edilmiştir. Kapıkıran ve Fiyakalı (2005) yaptıkları çalışmada lise mezunu annelerin çocuklarının problem çözme becerisinin yüksek olduğu, ilkokul mezunu annelerin çocuklarının problem çözme becerilerinin ise daha düşük olduğu bulgularına varılmıştır.

Son olarak katılımcıların ADÖ'nün davranış kontrolü alt boyutundan aldıkları ortalama puanın eş kaybı olup olmama durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Davranış kontrolü alt boyutunun sağlıklı algılanmasının nedeni olarak yalnız olan eşlerin diğer aile üyeleri üzerinde kural koyma, disiplin sağlama gibi işlevlerde yetersiz kalabileceği şeklinde yorumlanabilir. Nitekim, davranış kontrolü alt boyutu, aile üyelerinin davranışlarına standart/lar koyma ve disipline etme, aynı zamanda psikolojik ve sosyal tehlikeler karşısındaki davranışları değerlendirme boyutu şeklinde tanımlanmaktadır (Çakıcı, 2006). Ailelerde genel anlamda aile içi standart koyma ve disiplin sağlama sorumluluğu genelde eşler arası işbirliği sonucunda gerçekleştirilmektedir. Eşlerden birinin yokluğu bu sorumluluğun diğer tek kalan eşe kalmasına ve bu eşin bu sorumluluğu eksiksiz olarak yerine getirmede yetersiz kalabilmesine neden olabilmektedir. Bunun sonucu olarak bu tip ailelerde yetişen çocukların disipline edilememesi ve davranışları konusunda stardardize edilememesi nedenlerinden dolayı çocukların ya da ergenlerin risk alma davranışı olarak evden kaçma davranışı sergileyebilecekleri sonucuna ulaşılabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Evden kaçma davranışı gösteren ergene sahip yetişkinlerin ADÖ' nün alt boyutlarının tümünü (problem çözme alt boyutu puan ortalamaları 2,26; iletişim alt boyutu puan ortalamaları 2,44; roller alt boyutu puan ortalamaları 2,36; duygusal tepki verebilme alt boyutu puan ortalamaları 2,53; gereken ilgiyi gösterme alt boyutu puan ortalamaları 2,74; davranış kontrolü alt boyutu puan ortalamaları 2,41; genel işlevler alt boyutu puan ortalamaları 2,35 olmak üzere) sağlıklı olarak algıladığı görülmektedir.

Algılanan ADÖ' nün alt boyutu olan davranış kontrolü alt boyutu puanının, eşlerde kayıp durumu olup olmaması değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir deyişle tek ebeveynli ailelerdeki yetişkinler, eşlerden her ikisinin de hayatta olduğu ailelerdeki yetişkinlere göre, davranış kontrolü alt boyutunu daha sağlıklı olarak algıladığı belirlenmiştir.

Çalışmanın yapıldığı bölgede koruma alanında müdahaleler; ASP' ye bağlı İl Müdürlüğü ve İl Müdürlüğü'ne bağlı sosyal hizmet merkezleri, okullar, hastaneler ve sahadaki sivil toplum kuruluşları tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu merkezlerin konumları, fiziki şartları, farklı amaçlar odaklı çalışmalarını yürütmesi, özellikle tespit sonrası müdahale işlemlerine odaklanmaları sebebiyle bireylerin riskli davranış sergilemesi ya da riskli duruma maruz kalmaları sonrasında iyileştirme işlemlerine tabi tutulmalarına neden olmaktadır. Bunun yerine bireylerin zarar görmeden önce tespit edilmesi, risk faktörlerini azaltmayı ya da yok etmeyi amaçlayan koruyucu-önleyici çalışmalara dahil edilmesi gerekmektedir. Bunun için de çalışmaların koordineli ve sistematik yapılabilmesi için devlet ve yerel yönetimler merkezli, belediye, sivil toplum kuruluşları, sağlık ocakları, okullar, üniversiteler işbirliğiyle, her birinin ayrı görev, sorumlulukla fakat aynı amaç ve program çerçevesinde yapacağı çalışmalar, bölgede temel risk faktörlerinin ne olduğunun tespitinde, bireylerin bilgilendirilmesi ve farkındalık kazandırılmasında önemli olacaktır. Ayrıca ihtiyaç analizleri yapılmasında ve verilerin düzenli olarak toplanmasında bu işbirliği gerekli görülmektedir. Ayrıca her bireye koruyucu-önleyici-destekleyici sosyal politikalar temelli bireysel müdahaleler planlanmalı ve uygulanmalıdır. Bu müdahaleler çerçevesinde de bireyin sağaltımının sağlanmasının yanı sıra, içinde yaşadığı ailesi, yakın ilişkilerde bulunduğu çevresi ve sosyal politikaların işlevselliği üzerine de çalışmalarla risk analizleri yapılmalıdır. Bu sayede toplumun sağlıklı ve fonksiyonel yapılar üzerinden yeniden inşası sağlanabilir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Araştırma, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu, 538 Araştırma Kodu, 10.05.2017/30 Etik Kurul Karar toplantı tarihi ve karar numarası ile uygun bulunmuştur. Daha sonra verilerin toplanmasına yönelik ilgili araştırma ve veri toplama araçları örneği ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Eğitim Daire Başkanlığı'na 15.09.2017 tarih ve 96126 sayılı yazı ile başvuruda bulunulmuştur. Buradan alınan 73595336-605.01 - E.99177 sayılı izin çerçevesinde veriler, Ekim 2017 - Aralık 2017 sürecinde, Şanlıurfa Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nün gözetim ve denetimi altında gerçekleştirilen görüşmeler ve hane ziyaretlerinde katılımcılara gönüllülük esasıyla uygulanan veri toplama araçları ile toplanmıştır. Son olarak araştırmanın makale olarak yayımına ilişkin tekrar Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Eğitim Daire Başkanlığı'na başvuruda bulunulmuş olup 04.11.2019 tarihli ve 94952863-605.01-E.2783378 sayılı olur ile uygunluk alınmıştır.

KAYNAKÇA

- Alavi, K., Nen, S., Mohamad, M.S., Sarnon, N., Ibrahim, F., Hoesni, S.M. (2014). Understanding the factors of children missing/running away from home in Malaysia. *Sains Humanika*, 66 (1),1-6.
- Arnold, E.M., Song, E.Y., Legault, C., ve Wolfson, M. (2012). Risk behavior of runaways who return home. *Vulnerable Children and Youth Studies*, 7 (3), 283-297.
- Avcı, M. (2006). Ergenlikte toplumsal uyum sorunları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1), 40-54.
- Aydoğan, İ. (2011). Genel liselerde öğrenim gören kız öğrencilerin problemleri. *Aile ve Toplum*, 7 (24), 47-68.
- Bishop, D., Epstein, N., Keitner, G., Miller, I., Ryan, C. (2000). The Mc Master approach to families: Theory, assessment, treatment and research. *Journal Of Family Therapy*, 22, 168-189.
- Bloom, B.B., Owen. B., Rosenbaum, J., Deschenes, E.P. (2003). Focusing on girls and young women: A gendered perspective on female delinquency. *Women and Criminal Justice*, 14 (2-3), 117-136.
- Boylu, A.A. (2014). Tek ebeveynli ailelerde finansal sıkıntı ve fonksiyonlar arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2014, 32 (1), 55-72.
- Bulut, I. (1983). Parçalanmış aileden gelen çocukların davranış özellikleri üzerine bir araştırma. *Ankara Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, 1 (2-3), 81-86.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, (19.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Çakıcı, S. (2006). Alt ve Üst Sosyoekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile İşlevlerinin, Anne-Çocuk İlişkilerinin Ve Aile İşlevlerinin Anne-Çocuk İlişkilerine Etkisinin İncelenmesi. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Dizman, H. (2003). Anne-Babası İle Yaşayan Ve Anne Yoksunu Olan Çocukların Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Dönmez, A. (1995). *Ergenliği Anlamak* (1. Baskı, ss. 13-48). Ankara: İmge Kitabevi.
- Edinburgh, L.D., Harpin, S.B., Garcia, C.M., VE Saewyc, E.M. (2013). Differences in Abuse and Related Risk and Protective Factors by Runaway Status for Adolescents Seen

- at a US Child Advocacy Centre. *International Journal of Child and Adolescent Resilience*, 1 (1), 4-16.
- Embleton, L., Lee, H., Gunn, J., Ayuku, D., Braitstein, P. (2016). Causes of child and ypouth homelessness in developed and developing countries: A systematic review and meta-analysis. *JAMA Pediatrics*, 170 (5), 435-444.
- Ergin, N. (1993). İntihar Girişimi Olan ve Olmayan Ergenlerin Kendini Kabul ve Depresyon Düzeylerinin Karşılaştırılması. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eriş, Y. ve İkiz, F.E. (2013). Ergenlerin benlik saygısı ve sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişki ve kişisel değişkenlerin etkileri. *International Periodical For The Languages*, 8(6), 179-193.
- Geçtan, E. (1981). *Psikanaliz ve Sonrası* (2. Baskı, ss. 34-49). İstanbul: Hür Yayınları.
- Gençtanırım Kuru, D. (2010). *Ergenlerde Riskli Davranışların Yordanması*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gürsoy, F., Coşkun, T. (2006). Büyük ebeveynleriyle yaşayan çocukların aile ortamlarının değerlendirmesi. *Ankara Üniversitesi Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (1), 151-164.
- Holliday, S.B., Edelen, M.O., Tucker, J.S. (2017). Family functioning and predictors of runaway behavior among at risk youth. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 34 (3), 247-258.
- Jessor, R., Donovan, J.E., Costa, F.M. (1994). *Beyond Adolescence: Problem Behavior And Young Adult Development*. USA: Cambridge University Press.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi: Kültürel Psikoloji*, (2. Baskı). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kapıkıran, A.N., Fiyakalı, C. (2005). Lise öğrencilerinde akran baskısı ve problem çözme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 16-25.
- Karakitapoğlu, Z.A., Imamoğlu, O.E. (2002). Value domains of Turkish adults and university students. *The Journal Of Social Psychology*, 142 (3), 333-351.
- Kılıç, E.Z., Uslu, R. (2000). *Aile Terapisinin Temel Kavramları. Ruh Sağlığı ve Hastalıkları*, (2. Baskı, ss. 423-434). İzmir: Antıp A. Ş. Yayınları.
- Kim, M.J., Tajima, E.A., Herrenkohl, T., Huang, B. (2009). Early child maltreatment, runaway youths, and risk of delinquency and victimization in adolescence: A mediational model, *Social Work Research*, 33 (1), 19-31.

- Konopka, G. (1980). Coping with stresses and strains of adolescence. *Social Development Issues*, 4: 1-17.
- Koutra, K., Triliva, S., Roumeliotaki, T., Stefanakis, Z., Basta, M., Lionis, C., Vgontzas, A.N. (2014). Family functioning in families of episode psychosis patients as compared to chronic mentally ill patients and healthy controls. *Psychiatry Research*, 219 (3), 486-496.
- Mete, B. (2005). Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Empatik Becerileri İle Aile İşlevleri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, İzmir.
- Nazlı, S. (2016). *Aile Danışmanlığı*, (12. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ndugwa, R., Kabiru, C., Cleland, J., Beguy, D., Egondi T, Zulu E, Jessor R. (2011). Adolescent problem behavior in nairobi's informal settlements: applying problem behavior theory in sub-saharan Africa. *Journal of Urban Health*, 88 (2), 298-318.
- Nichols, M.P. (2013). *Aile Terapisi Kavramlar ve Yöntemler*, (1. Baskı). İstanbul: Kaktüs Yayınları.
- Orvin, G.H. (2006). *Ergenlik*, (3. Baskı). Ankara: HYB Yayıncılık.
- Ömeroğlu, E. ve Ulutaş, İ. (2007). *Çocuk ve Ergen Gelişimi* (1. Baskı). Ankara: Morpa Yayıncılık.
- Öngen, D. (2002). Ergenlerde sorunlarla başa çıkma davranışları. *Eğitim ve Bilim*, 27 (125), 54-61.
- Peled, E., Muzicant, A. (2008). The Meaning of home for runaway girls. *Journal of Community Psychology*, 36 (4), 434-451.
- Poyrazlı, S. (2003). Validity of rogerian therapy in turkish culture: A cross-cultural perspective, *Journal of Humanistic Counseling*, 42, 107-115.
- Recepov, R. (2000). Algılanan Ana-Baba Davranışları (Kültürler Arası Bir Karşılaştırma). Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Sosyal Psikoloji Bilim Dalı, Ankara.
- Ritvo, E.C., Glick, I.D. (2002). *Marriage and Family Therapy*, (1. Press, pp.62-91). Washington, DC, American Psychiatric Publishing.
- Romer, D. (2003) *Reducing Adolescent Risk; Toward An Integrated Approach* (2. Press). USA: Sage Publication.

- Safyer, A.W., Thompson, S.J., Maccio, E.M., Zittel-Palamara, K.M., Forehand, G. (2005). Adolescents' and parents' perceptions of runaway behavior: Problems and solutions. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 21 (2), 495–512.
- Seifert, K.L., Hoffnung, R.J. (1991). *Child and Adolescent Development* (2. Press, pp. 505-606). USA: Houghton Mifflin Company.
- Sjoblom, Y. (2006). Leaving home early: Passing from girlhood to womanhood. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 23 (4), 432-457.
- Sohtorikoğlu, Ş. (2000). 5-7 Yaş Çocuklarında Aile Kavramının Gelişimini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Teker, K. (2010). Suçlu Çocuklarda Sosyo-demografik Özellikler ile Ebeveyn Tutum Algısının Çocuk Suçluluğuna Katkısı. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı/Sosyal Pediatri Bilim Dalı, Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2006). Aile Yapısı Araştırması. <http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/54292ce0369dc32358ee2a46/aileyap%C4%B1s%C4%B1%202006%20.pdf>.
- Tyler, K.A., Bersani, B.E. (2008). A longitudinal study of early adolescent precursors to running away. *The Journal of Early Adolescence*, 28 (2), 230-251.
- Vitale, S.A. (2016). Parent recommendations for family functioning with prader-willi syndrome: A rare genetic cause of childhood obesity. *Journal Of Pediatric Nursing*, 31 (1), 47-54.
- Williams, N.R., Lindsey, E.W., Kurtz, P., Jarvis, S. (2001). From trauma to resiliency: Lessons from former runaway and homeless youth. *Journal of Youth Studies*, 4 (2), 233-253.
- Yörükoğlu, A. (2004). *Gençlik Çağı* (12. Baskı, ss. 13-203). İstanbul: Özgür Yayınları.